

GLASILO KATOLIŠKO-NARODNEGA DIJAŠTVA

ZORA

Presvetlemu gospodu

DR. FRANČISKU SEDEJU

knezu-nadškofu goriškemu, metropolitu slovenskemu, ob priliki Njegovega posvečenja
dne 25. marca 1906.

Poveljnik nov na južni naši strani,
najslavnejši, najstarši ne vojak,
med prvimi, najdivnejši prvak;
pozdravljen vodja naš na bojni plani!

Veselo na Te gleda poštenjak,
zaupno Tvoji bratje Tebi vdani,
nestrpno mi, za prava sveta zbrani,
da greš žareč pred nami zoper mrak!

Umej vladika naših src čutila,
razplamti naših duš zareč pogum,
povedi nas do slave, slavni voj!

„Z Bogom za dom!“ Ne stre nas
vojna sila.
zločest napad noben sovražnih trum
saj Ti si z nami, a nebo s Teboj!

Ivan Pregelj.

Srednja šola in srednješolsko dijaštvo.

(Dalje.)

Vzglede na Štajerskem, Koroškem in Primorskem precej osvetljujejo to dejstvo. Dvojna mera je v veljavi tudi pri maturi: poleg drugih predmetov, ki jih obiskuje njegov nemški tovariš, mora maturirati slovenski dijak tudi iz svojega jezika! To je sicer prav, ali zahtevati moramo, da **mora vsak drugorodni dijak**, ki hoče uradovati med slovenskim ljudstvom, istotako delati zrelostni izpit iz slovenščine kot obvezni predmet, kakor mora slovenski dijak iz nemščine ali italijanščine. — Če imamo enake dolžnosti, potem zahtevamo tudi enake pravice. Kakor so pa zdaj razmere, se slovenskemu dijaštvu godi huda krivica. Nemški dijak obiskuje, če se mu zdi potrebno, nekaj semestrov slovenščino kot neobvezni predmet, napravi istotako tudi zrelostni izpit in v roki ima zatrdilo, da je sposoben za uradovanje med našim ljudstvom! Če pomislimo še na protekcijo v višjih krogih, je čisto umevno

da je za te karijera gotovejša in boljša. Slovenski dijak pa, ki je sorazmerno več delal, trpel, mnogokrat stradal in se poleg šole mučil še s privatnim poučevanjem, se mora zadovoljiti z vsako mrvico, dočim tujci sedé na prvih stolih v njegovi domovini! O ta dvojna mera! Na pravičnost se sklicevati napram državi, opozarjati na nasprotje s pedagoškimi načeli, se nam zdi pri današnjih razmerah... nositi vodo v Savo!

To dejstvo je pa za nas še v drugem oziru precejšnjega pomena. Niso ravno redki slučaji, da je slovenski dijak vpisan za Nemca, da mu potem ni treba obiskovati še enega obveznega predmeta. Tako si prihrani časa, mnogo truda in mogoče tudi nevarne dvojke. To so žalostne posledice... sistema. Zdi se nam, da tu tiči precejšen kos tendence centralistično-germanizatoričnega dela!

Take razmere se z občečloveškega pravnega stališča ne dajo opravičiti, najmanj pa po načelih krščanskega svetovnega naroda. Dajo se pa razločiti in opravičiti z drugega stališča. Kakor hitro namreč priznamo moderno svetovno naziranje, ki negira božjo avktoriteto, izvor nadnaravnega in naravnega reda in zakona, potem moramo priznati tudi vse iz tega naziranja izvirajoče nujne posledice: le močnejši ima pravico do obstoja, ker je ravno močnejši. Moderna filozofija stoji na tem stališču. S stališča moderne, ateistične etike se mora slabejši ukloniti močnejšemu, da se ta tem ložje razvije do višje stopinje ter kulturno tako potegne za seboj i ostalo človeštvo. Ako so dalje načela moderne etike res edino prava, ali vsaj upravičena, potem se nam zdi ves naš kulturni boj Sisifovo delo, da še več. Ako pa vkljub temu vstrajamo v boju, ker hočemo živeti kot poseben organizem, individuum, tedaj se upiramo občečloveškemu napredku. Narodnostni boji porabljajo danes vendar največ moči, ubijajo največ energije na duševnem in narodnogospodarskem polju. Ali ne bi bilo torej z občečloveškega stališča koristnejše, z etičnega pa celo nujno, da bi se ta energija porabila za pozitiven uspeh, za reelnejše kulturne cilje? S tega stališča, s stališča modernega svetovnega naziranja bi Slovenci niti ne mogli niti smeli obsojati... narodnih izdajic. Narobe, njihovo postopanje bi bilo celo hvaljevredno, ker bi bilo dosledno modernim načelom, modernemu pojmovanju človeške družbe in njene blaginje.

Kdor se torej tudi v šolskem vprašanju sklicuje na moderno svetovno naziranje, priznava vede ali nevede sankcijo pomoči: majhni narodi se morajo ukloniti fizični in duševni premoči močnejših narodov. Do tega zaključka mora priti resen in dosleden mislec na vseh poljih! Če priznavamo nadčloveka, nadljudi, zakaj pa ne tudi nadnarodov?

(Dalje.)

„Krst pri Savici“ v pogledu na celotnost Prešernovih poezij.

(Piše Zorislav.)

(Dalje)

Kot v umetniški vrednosti „Krst“, tako vladajo tudi gledé glavnega namena, ki ga je Prešeren hotel doseči s to pesmijo, kaj različna mnenja. To smo spoznali ravnokar. In treba je, da poznamo ta različna mnenja. Kako naj sicer ločimo resnično od neresničnega, domnevanja od dejstev? Poznati moramo tedaj vse poglobitno slovstvo, ki se peča s temi vprašanji, zato smo že zadnjič precej slovstva spravili v oni okvir različnih mnenj. Tudi v bodoče se hočemo ozirati na vse tozadevno slovstvo, seveda samo toliko, kolikor je to neobhodno potrebno. Kjer bi bilo to nepotrebno, tam seveda se ne bomo ozirali na mnenje drugih. En takšen primer smo podali že zadnjič.

Pesniški umotvor, ki ga ne moremo razumeti iz njega samega, umotvor, ki ne kaže takšne celotnosti, da se vse tendence, vsi motivi osredotočijo okolu enega samega fakta, izlijejo v en sam dogodek, umotvor, ki ne kaže celotnega načrta, kjer stremé vse misli za enim ciljem, tak umotvor je slab.

V dobrem in pravem umotvoru mora vladati stroga celotnost, stroga razvrstitev misli v eno samo misel, ki so ji vse druge podrejene, ki je vsem drugim cilj in vrh.

Treba je tedaj, da je vsak umotvor sam iz sebe razumljiv.

Toda, če ga hočemo popolno razumeti, nam ne more zadostovati on sam: saj ni sploh nikdar mogoče eksaktno presojati kakšne stvari po njej sami.

Zato je treba, da presojamo „Krst pri Savici“ v zvezi z drugimi Prešernovimi poezijami. Treba je, da se od „Krst“ tako rekoč oddaljimo — kot slikar od slike — dá, od vseh Prešernovih poezij se moramo oddaljiti, še-le potem nam bode mogoče razumeti i Prešernove poezije sploh i „Krst“ posebe.

Za koliko se je treba „oddaljiti“?

„Zadnje, kar najdemo, je vedeti ono, kar bi bilo treba postaviti na čelo“ (Pascal).

Napačno bi bilo, ko bi nas kdo razumel, da trdimo z besedo „oddaljiti se“, da ni treba poznati posameznostij. Kako poznati celoto, če ne poznamo delov? — Pravimo le, da hočemo pogledati na „Krst“ v oni luči, ki pada nanj, če ga postavimo v zvezo z ostalimi Prešernovimi poezijami.

Ob teh besedah se je spomnil mogoče, kateri izmed cenjenih čitateljev Stritarjevega mnenja: „Če primerjamo Prešernove poezije veličastni simfoniji, je „Krst“ tej simfoniji finale, v katerega se zlagajo vsi glasovi v mehko, otožno harmonijo.“

Nekateri (dr. Celestin, dr. Tomišek) pravijo, da v Prešernovih poezijah ni prišlo do takšne simfonije; le glasovi bolesti, so v tej simfoniji finale, in „Krst“ nikakor ni umerjen „finale“: „bolesten vsklik je ta finale!“¹⁾

Vzdržimo se še vsake sodbe, povedati hočemo le, kaj smo si postavili za svojo nalogo.

„Krst pri Savici“ v pogledu na celotnost Prešernovih poezij. — Vlada li sploh kakšna celotnost v vseh Prešernovih poezijah, in če vlada, kako jo spoznamo? —

V „drami Prešernovega duševnega življenja“ čitamo o „konstantnosti genija“ - Prešernovega genija. Če vlada konstantnost, ki „leži v vzvišenosti pesniške sile nad časom in razvitkom, brez rezkih zaporednih faz“ — potem vlada gotovo neka celotnost. Toda brez obzira na takšne in slične trditve moramo reči: p o v s o d, kjer je isti vzrok, vlada neka celotnost; saj morajo biti vse posledice in vsi učinki v nekaki bolj ali manj tesni zvezi.

Kako spoznamo to celotnost? Iz njenih elementov,²⁾ ki so v našem slučaju oni najsplošnejši, najznačilnejši elementi, v katerih se giblje pesnik. Kaj so ti elementi, najsplošnejši, najznačilnejši? Misli ali čuvstva (čuti)?

Stritar je našel v Prešernovih poezijah tri poglavitne „čute“ (ljubezen, domoljubje pa hrepenenje po nedosežnem idealu.) Pisatelj pravi: „Domoljubje . . . je drugi poglavitni čut našega pesnika“ . . . in kmalu na to: „Pa razen teh dveh idej (ljubezni in domoljuba) se nam kaže v Prešernovih poezijah še druga . . .“³⁾

Za te „elemente“ rabi tedaj Stritar izraza „ideja“ in „čut“, in to opravičeno, saj je oboje v teh elementih: misel in čuvstvo.

Mi pa smo rekli, da tvorijo celotnost ravno najznačilnejši elementi. Zato imenujmo te elemente z ozirom na voljo, ki je tu spojena z idejo in čuvstvom „tendence“.

V boljše razumevanje naj nam služi vzgled. Stari so smatrali sužnje za živali. Na tem elementu počiva njih kultura. Krščanstvo pa je prineslo na svet drugo idejo:

da smo očeta enega sinovi,
ljudje vsi bratje, bratje vsi narodi,
da ljubiti mor' mo se, prav' uk njegov.“⁴⁾

¹⁾ L. Z. 1905, 559.

²⁾ Dr. E. Lampe je našel v „Elementih Prešernove poezije“ (Preš. pril. „Slov.“) ne notranjih, pač pa zunanje elemente.

³⁾ Zb. sp. V. 33.

⁴⁾ Opazka P. Grošlja, da je bil Prešeren evropski kozmopolit (Zb. IV. 39), je v tej zvezi popolnoma neumestna.

Na tej ideji-tendenci počiva krščanska in z njo bolj ali manj vsa novodobna kultura.

Ali naj povdarimo pomen te same ideje? — Pridobitev človeštva, ki je zvezana s to idejo, je več vredna kot vse pridobitve na polju naravoslovja, tehnike, kemije, je več vredna kot vse pridobitve in vsa odkritja na polju vseh znanosti in vseh umetnosti. Ta edina resnica je več vredna kot vse resnice, kar sta jih odkrili znanstvo in veda (Ihering.)

Mimogrede lahko omenimo, da bi se nam ne zdelo čudno, če bi bil tudi Prešeren postavil tej ideji spomenik.

Seveda moderna hiperkultura, zlobna in brutalna (boljših izrazov ne najdemo za karakteristiko tej tendenci napuha in zlobe) noče pojmovati najblažjega in najplemenitejšega, česar je zmožno človeško srce.¹⁾ Kristijan pa dviga tudi za te svoje oči proti Gospodu . . .

Ne bodemo tedaj študirali v Prešernovih poezijah samo abstraktnih misli.

Abstrakten kritik v tem smislu hoče biti pesnik Aškerc, če bi ga prejšali po njegovih besedah o „Prešernovih poezijah“ str. XI., kjer pravi: „Ali zgodovina književnosti je zgodovina človeške misli“, in zopet na isti strani: „Niti Trubar, niti njegovi vrstniki nam v svojih spisih niso ostavili svojih, izvirnih misli.“²⁾

Na te besede pričakujemo opravičeno, da bode pesnik Aškerc tudi Prešerna kritikoval (študiral) čisto abstraktno.

Mi pa ne bodemo študirali samo Prešernovih abstraktnih misli, ne samo intelektualno, ampak tudi emotionalno stran življenja Prešernovih poezij (up, hrepenenje, voljo.)

Zgodovina književnosti se namreč izpremenja vedno bolj in bolj v zgodovino n ravij. Pa ne bodimo zaradi tega preveč žalostni; to je potrebna reakcija proti abstraktni kritiki in proti teoriji „umetnost je umetnosti namen.“³⁾

Umetnina nas namreč toliko bolj zanima, kolikor bolj jo čutimo in kolikor bolj vidimo, da ima svoj izvor v srcu stvaritelja. Mi se ne zadovoljimo več, da povzamemo iz kakšne knjige samo neosebni in umetniški smisel; mi hočemo vedeti, zaka j je pesnik jokal in kaj mu je grenilo

¹⁾ Prim. Zora XII. str. 35.

²⁾ Iz tega sklepamo opravičeno, da si pesnik Aškerc heroja predstavlja lahko brez „svojih, izvirnih mislij“, ker imenuje na drugem mestu Trubarja heroja.

³⁾ To teorijo je izmislil Theophile Gautier (1811—1872.) O nje postanku čitamo v „Geschichte der französischen Literatur“ — Suchier-Birch-Hirschfeld str. 649: „Die scheinbare Gleichgiltigkeit gegen sittliche Aufgaben der Dichtung, die erotische Leichtfertigkeit, mit der sich so manche romantische Dichter brüsten, um die Makel der Alltäglichkeit und der Philistermoral von sich fernzuhalten, führt zu den Ideen der Kunst, die sich Selbstzweck ist.“

življenje. Zaman je mogoče samo preličil in preoblekel predmet svojih strastij, zaman nam mogoče zatrjuje, da mu je ustvarila témo sama góla fantazija: mi mu ne verujemo več; iz navideznosti izluščimo realnost in ne bomo imeli prej mirú, nego da smo ga razumeli. Ta naša radovednost pa raste tembolj, čimbolj se pesnik od nas oddaljuje. 1)

(Dalje.)

... in dimidio dierum meorum ...

Isaia 38. b.

Tista Velikanoč, ko se je bil ozrl po potu, ki ga je bil dohodil in truden obstal zatopljen v svojega srca praznoto in božje in človeške narave vstajenje. Vsaki bilki se je bila približala Velikanoč, potok je prepeval svoj pozabljeni „haleluja“ in ptič na veji je začutil radost in moč v svojih krilih in se povspel čez polje na pozlačeni cerkveni križ. Ljudje so se bili oblekli praznično in so prišli iz belih hiš. Zavida človek takim obrazom, ki so veseli in so oči veselo odprte in srca polna hrepenenja in ljubezni in je v dušah vera močna in zaupanje veliko . . .

Ker pa ni bilo v njem hrepenenja velikega in vere nič močne, sama tema sredi srca in obup sredi duše, je bežal iz njih srede in si je zaželel tovariša.

Pridi Juda, brat! Glej, oni tam si razkrivajo srca, le jaz nimam vrednega, ki bi mu odkril, izpovedal svojo notranjost. Juda, bojijo se tebe in dobro je tebi, ki si odšel in se obesil . . . Ha, Juda brat, zavidal bi te skoraj. Pridi, družo, potolaži!

In se je zagnila jasna plan v mračno temo in zaplahutalo je po ozračju, da mu je bil od netopirjev bičani vzduh v obličje in duh po vlagi in strohnelem telesu je napolnil ozračje. Vzrastlo je deblo in na veji se je zamajala kuštrasta glava. Odprle so se oči in vzdrgetalo je truplo. Prav nič se ni ustrašil, zakaj vedel je, da je poklical prokletega.

— Ali si ti, Juda Ishariot?

— Sem, poklical si me, kaj hočeš?

— Tvoje družbe se mi je zahotelo, o brat Juda, proslavljeni junak človeške zlobe, ki ti je natvezla nestvorov človeška domišljija na ime!

— Razumem te, ono zgodbo misliš: očeta bo umoril in mater bode vzel v poročno postelj!

— Čuj, Juda, in zdi se mi, da je sila sorodnosti med menoj in teboj! Zaiskrile so mu oči, izza razkuštrane brade je zasmrdelo.

1) Ch.—M. — des Granges, Lamartine et Elvine, Quinzaine, št. 243, str. 327.

— Pripoveduj, veselilo me bode in potolažim te.

— Samo značilne poteze, brat Juda, zakaj ni prijetno govoriti o svojih slabostih; prav od začetka začnem.

Poglej, čudne strasti so v otroku. Velik egoist je otrok in neusmiljen. Spominjam se, da sem bil surov, veselil sem se, če sem mogel stopiti mački na rep, da je vpila. In daleč so prišli taki ljudje. Poznaš morda Nerona, velik otrok je bil in veliko veselje in dopadajenje je imel na mukah svojih žrtev.

In samodopadljiv in sila maščevalen je otrok. Spominjam se da sem črtil mater, ko mi ni dovolila, da grem ž njo v cerkev, da se pokažem in me poboža stara teta: jej, kako si zrastel! —

— Ne blebeči, to so slabosti, ki o njih ne govori! Pozabil si, da nimaš avditorja mlačnih pedagogov pred seboj. Svoje grehe povej! Ali si moril kedaj?

— O Juda brat, težko je odgovoriti, in vendar ne vem, ali sem čist. Povej, Juda brat, ali je samo oni ropar, ki je preлил kri?

— In meniš da je duša, ali misel, ali čustvo, ki si ga zatrl v sebi ali v drugih, manj vredno od pesti vlage in ila?

— O Juda, morilec sem. Veliko sem umoril v sebi, veliko v drugih. Tiste lepe uke, tiste tihe misli Nanj, tiste vroče molitve h Kraljici neba, umoril sem jih, omadeževal jih, zakaj preslepili so me bili. Prišle so v srce strasti in so rekle: izženi mračnost in uživaj!

— Strasti praviš, dobro je to, strast slepi in daleč pride človek.

— Ti si izdal Sina človekovega.

— Poželelo se mi je bogastva in sovražil sem ga, ki je bil čist.

— I jaz sem izdajal in nisem bil bolji od tebe. Večkrat sem izdajal. Že v otroku je ta redka lastnost. In ali je dostojanstvenik, ki sedi s prazno glavo na visokem stolu, bolji od učenčka, ki se redi ob udarcih, katere dobijo njegovi sošolci, ki jih je naznanil, zatožil.

— Grd greh je denuncijanstvo, toda moderno, sicer govori!

— Imel sem dobrotnika, ki je žrtvoval veliko zame. Povem ti Juda, stradal je radi mene in v strganih suknhah je hodil oblečen, da sem mogel jaz po parketih nastopati v suknenih oblekah in mehkih čevljičkih. O Juda, velik je ta greh, ko sem se delal norca iz slabosti poštenjaka in dvomil nad njegovo dobrotljivostjo.

— Grda je nehvaležnost, in zdi se mi, da obžaluješ.

— Srečal sem deklico, in me je ljubila. Jaz pa sem šel, osramotil njeno ljubezen in norce bril iz njenih čustev in dobro mi je delo, ko sem videl njeno bolečino.

— Ni modra žena, dvakrat se pregreši, ki ji dela krivico.

— In še več, Juda brat, izdal sem tudi — Boga. Ne vem, ali bi mogel poljubiti tvoje ustnice, toda lepše bi bilo, kot tedaj ko sem vokal: Ni Boga, sicer bi mi pomagal! In vedel sem, da to ni res, in čutil sem tako živo,

da lažem. A nisem izpovedal te laži. Zato me je udarila jeza Najvišjega, in sem poiskal tvoje družbe.

— Brat si mi, potolažim te!

In glej, dvignil se je vihar sredi plani, solnce se je razlilo preko neba. Vzdrgetala je zemlja in odprli so se grobovi in vseokrog je donelo: „resurrexit“.

Razgrnila se je zarja in gora se je prikazala. Troje križev na nji. Vstal je mož, s trnjem ovenčani, blesteč, velik od neba do zemlje.

Zakrohotal se je Juda.

— Brat, ali čutiš, kako je blagodejen ta pogled, haha ...

Oni pa je padel na tla in je zaprl oči; ko jih je znova odprl, pisala je nevidna roka na nebo blesteča slova.

Pisana pa je bila na nebu beseda: L j u b e z e n.

In je planil kvišku.

— Brat Juda, vidiš?

— Vidim.

— Tudi jaz sem ljubil. Razumeš. In ljubezen je bila večkrat vzrok mojih padcev. Ljubil sem večkrat slabo in odvrčal sem se od vira čiste, svete ljubezni. Veliko sem pregrešil. Toda ljubil sem vselej verno in zvesto troje: domovino, resnico in mater Njegovo! O Juda, in te ljubezni nisem izdal in nisem zdvojil nad njo ...

Še je govoril, ko se je bila odprla zemlja in se je dvignil šum in se je pogreznil grozni spremljevalec ...

Skozi okno je donel glas zvonov in je vstal in pristopil potolažen k velikonočnemu obhajilu ...

Ivo Zoran.

Idilica.

Uršika proso je plela,
solnce gledalo jo z neba —
oj to radovedno solnce
je tako jo spraševalo:

„Kaj žari tako ti lice,
kot oblaček v rožnem jutru?
Kaj tako rde ti ustna,
kot na večer zarja moja?
Kaj so beli tvoji zobki,
kakor snežec daljni v gorah,
zlata Uršika, povej mi! —“

Vprvo se dekle nasmeje —
bolj ji zažarelo lice,
vdrugo se dekle nasmeje —
bolj ji zardela ustna,
vtretje se dekle nasmeje —
zablesteli so ji zobki,
solncu je odgovorila:

Lice žarno — zadovoljnost,
ustna moja — tiha sreča,
zobki beli — ljubo zdravje,
vse imam, kaj hočem več ...

Marijan.

Za narod.

Lepo je bilo na tržaškem shodu. Radikalci ga ne morejo pozabiti. Vse pozitivno, nič negativnega, največje kolobocije sprejete z glasnim ploskom. Par predavanj tako „učenih“, da lahko rečemo, da jih niti desetina navzočih ni povsem razumela. A želi so živahno pohvalo. Zato je bilo tako prijetno na tržaškem shodu.

Ko so predavanja prišla pred javnost niso našla milosti. G. dr. Prijatelj je razložil radikalcem v „Zvonu“, da so kaj malo moderni, v „Naših Zapiskih“ se je g. Dermota jako nepovoljno izrazil. Na mojo kritiko se je oglasil g. Rostohar in neki Ž. in je tudi obljubil odgovor, češ tega bomo pa že še zdelali.

Ne vem zakaj se je g. R. tako razljutil, „da nima niti volje niti časa polemizirati z ljudmi, kateri hočejo imeti pri vsaki stvari samo svoj prav“. Gotovo med svojimi somišljeniki ni vajen ugovarjanja in zaboli ga, da se današnje čase najde človek, ki ima lastno prepričanje, ki je celo malo drugačno kakor njegovo in po njegovem mnenju celo premalo „moderno“. — Kot dober filozof je pa g. R. lepo razdelil ugovore proti moji kritiki in v treh točkah povedal svoje misli. Ker sem mnenja, da se z dobro in jasno razdelitvijo nasprotja lažje pojasnijo, zato mu sledim, le to si bom dovolil, da začnem od zadnjega konca, progresivno a minore ad maius.¹⁾

Lepo je bilo na tržaškem shodu, a gotovo je bilo lepše v srednjem veku, ko so imeli verni ljudje dve resnici. Seveda so jih rabili kakor je pač nanesa potreba. Že zadnjič sem citiral, da g. R. pravi doslovno: „Kako naivno je bilo tedaj človeško življenje, ko se je nahajalo pod varuštvo konfesij, nam dokazuje dejstvo, da je srednjeveški verni človek bil celo uverjen, da je mogoča dvojna resnica.“ Da sem te besede prav razumel, mi je dokaz g. Žerjav, ki jih je takoj proti meni izrabil. In vendar je ta trditev tako naivna, kakor če bi na pr. rekel: ljudje v 19. stoletju so bili Nietschejanci ali pa Tolstojanci. Še več pristašev imata ta dva filozofa. G. R. pustiva mi dva vsak „svoj prav“ in govori naj objektivna zgodovina. Ljudje v srednjem veku so mislili, da je le ena resnica, tudi velikanska večina filozofov je bila tega mnenja, le neznatni del severnoitalijanskih arabistiških profesorjev je ob propadu sholastike povzel to neumno trditev. Sicer pa g. R-u tudi iz njegovega predavanja lahko dokažem, da je njegovo „dejstvo“ napačno. Sam pravi, da je bila sholastiška filozofija srednjega veka. Sholastika pa uči, da je mogoča le ena resnica in imenuje nasproten nauk absurden. Ergo — — —! S tem, se mi zdi, je to končano.²⁾

¹⁾ Ker pravi g. R. da ne bo odgovarjal, porabim njegov odgovor le kot nekako priliko, da povem par misli, ki so mi bile že dalje časa na jeziku.

²⁾ Naj c. č. nikar ne mislijo, da sva midva z g. R. bogve kako učena, ker imena srednjeveških profesorjev kar tako „iz rokava stresava“. Kaj še! Midva imava vsak svojo

Ker smo že ravno pri resnici naj omenim še eno, ne ravno originalno a vendar zabilježenja vredno misel. Ko človek gleda in študira in opazuje moderno filozofijo mora opaziti velikansko zmešanost. Kaj se ni v zadnjih sto letih že vse trdilo. Ne vem ali je še kaka neumnost, ki bi jo moderni filozofi še ne bili povedali. Kritični idealizem in ekstremni Heglov idealizem, najsurovejši materijalizem, monizem v različnih oblikah, pozitivizem, panteizem, panpsihizem, voluntarizem, et. c. et. c. vse se je učilo. Izmed sedanjih modernih se oklepa eden tega, drug zopet drugega sistema. Posledica je naravno — skepsa. Vsak izmed teh ljudi pravi, da je njegov sistem edino pravi, da on uči resnico. Koliko je sedaj resnic? Brez števila! Vsak ima tudi navado, da se imenuje edino modernega, da zastopa svoje mnenje v imenu znanstva, in anatematizira vsacega, ki ne gre za njim. Mračnjak, nazadnjak in podobnih priimkov kar dežuje. Kdo ima prav? Naši narodni radikalci so si izbrali v imenu znanstva edino nezmotljivo resnico — pozitivizem. Dr. Prijatelj jim svetuje, naj se oprimejo kritičnega idealizma, češ da je ta sedaj modern in znanstven in resničen. Ne vem ali mu bodo sledili ali ne. Pustimo jih za sedaj pri pozitivizmu, ki ga lahko imenujemo tudi evolucionizem, monizem, materializem, ker mislijo, da ga je mogoče znanstveno dokazati. Dr. Prijatelj jim seveda pravi, da ga ni mogoče in ker gotovo nekaj verjamejo znanstvenim avtoritetam jim citiram, kaj misli o dokazovanju dunajski Jodl. Pri oceni Cathreinove „Moral philosophie“ pravi: „Es handelt sich um den Gegensatz zweier Weltanschauungen, von denen im streng exactem Sinne vielleicht die eine so wenig beweisbar ist als die andere, und wobei unentschieden bleiben möge, auf welcher Seite die Last des zu Beweisenden grösser ist.“ Morebiti sedaj vendar malo podvomijo o svojih „znanstvenih dokazih“.¹⁾

Nadaljujmo še premišljevanje o resnici. G. R. pravi: „resnica je samo ena“. Nisem mislil, da se je tako slabo vglobil v svoj svetovni nazor. G. R. je evolucionist in vendar naivno trdi, da je ravno ena resnica. Sam pravi, da absolutne etične resnice ni, ker so etična mnenja pri različnih socialnih skupinah različna. G. Grošelj mu je kot evolucionist popolnoma dobro razložil, da sploh ni nobene stvari, ki bi imela absolutno vrednost. Tudi logični zakoni niso absolutne vrednosti. Absolutne resnice torej ni, ampak vsakočasni socialni milje prinese novo naziranje o vsaki stvari —

„Geschichte der Philosophie“ in iz nje „črpava“ podatke. Moja n. pr. ima 926 strani in zato je v njej še več imen kakor jih g. R. navaja. Še kakih 15 filozofov z dvojno resnico. — Tako tudi ne morem citirati Avicene, ker niti jaz niti g. R. nisva še videla Avicene. Toda v moji zgodovini filozofije stoji na str. 336, da je tudi Avicena učil dvojno resnico.

¹⁾ Gotovo lep problem, izračunati koliko je 2×2 . G. R. ne ve, zakaj tega ne more z golo empirijo. Obžalujem. Zraven me lepo pouči: „Ivan K. se ne zaveda, da je primitivna empirija predpogoj za pojme števil“. O sancta simplicitas! Res škoda, da je že stara filozofija učila: „Nihil in intellectu, quod non fuerit in sensu“, naši empiristi bi bili gotovo ta stavek iznašli. Tako se lahko govori na tržaškem shodu, drugod ne.

novo resnico. Po njegovem naziranju ni resnica ena ampak „resnic“ je neštevilno.

Kar se pa tiče pravega znanstva naj bodo empiristi le brez skrbi. Empirična veda ni še ničesar dokazala, kar bi bilo krščanstvu nasprotnega in tudi ne bo ker resnica

„— je samo jedna, jedna
in več ko jednega življenja vredna
in več ko jedne, več ko jedne smrti“.

Čudno se sliši, da mora človek poučevati te empiriste, „najmodernejše vseh modernih“, kaj je moderno. Dr. Prijatelj jim pravi, da se je pričela na Ruskem v šestdesetih letih, ravno taka struja „strastno se oklepajoč pozitivizma“ in posledica je bila doba „upadka duha, poleta in idealov“. Nekako isti čas se je pričela tudi na Nemškem doba surovega materializma, ki je za nekaj časa prevzel velik del tedanjih nemških profesorjev. Izšla je Feuerbachova knjiga „Das Wesen des Christentums“, o kateri pravi ranjki Engels: „Mit einer Schlage zerstäubte es den Widerspruch (Hegelianismus), in dem es den Materialismus wieder auf den Thron erhob. — — — Der Bann war gebrochen. Man muss die befreiende Wirkung dieses Buches selbst erlebt haben, um sich eine Vorstellung davon zu machen.“ Nastopila sta Darwin in Häckl. V to dobo bi spadali naši radikalci. Sedaj so pa materializem drugod zavrgli in ti ljudje so ga začeli širiti pri nas. Zaostali so za par desetletij.

Vsa mizerija materializma se pokaže ravno v načinu, kako ta razlaga etične pojave v človeški družbi. Nobeden ne pove nič novega. Iste trditve beremo vse že pri klasiških filozofih. Moderni pozitivisti se ne povspnejo čez Epikura. Dr. Prijatelj pravi našim radikalcem: „V svojih teoretskih predavanjih se mude dolgo ob pozitivni etiki, morebiti iz prosvetnih ozirov, morebiti iz porajajoče se slutnje, da je tu najranjlivejše mesto pozitivizma.“ Pozitivizem ne more razložiti niti najosnovnejših pojmov etike, kakor dolžnost, pravice, vest, krepost, greh. Samo par stvari omenim natančneje.

Pozitivizem uči determinizem, to je taji svobodno voljo proti vsakdanjemu človeškemu izkustvu in proti splošnemu prepričanju vsega človeštva. Kaj iz tega sledi je razvidno. Če človek ni svoboden potem tudi ni za svoja dejanja odgovoren. Če pa ni odgovoren, mu jih ne moremo šteti v zlo. Slabih in dobrih dejanj potem sploh ni in abotno je sestavljati pozitivno etiko, ker vsa dejanja so le „pojav naravne neobhodnosti“.¹⁾ Kazni za hudodelce so krivične, ker hudodelcev ni. G. R. je moral tako predavati, kakor je predaval, kakor jaz tudi moram kritizirati, kakor kritiziram, nemna je torej le njegova jeza, s katero svoj odgovor zaključuje — pardon, tudi ta je le „pojav naravne neobhodnosti“. O bogovi, hvala vam, da ste obudili pozitiviste, hvala posebno zato, da ste obudili slovenske poziti-

¹⁾ Neobhodnost = Unumgänglichkeit = nujnost.

viste, ki nas bodo v kratkem prepričali, da je boj proti Nemcem in Lahom neumnost. Ti nas bodo pohrustali če nam je namenjeno, če bo to zahtevala „naravna neobhodnost“, če pa nam ni namenjeno, pa ne. Držimo roke križem in čakajmo „naravne neobhodnosti“. Verjemimo pozitivistom, proti njim je človeštvo — nič.

Idimo dalje. Absurdnost pozitivistične etike se pokaže posebno v slučajih, ko si nasprotujeta egoistični in altruistični moment, ali kakor pravi g. R. inherentni in sekundarni interes. On pravi: „Vsak zdrav organizem bo vedno najprej in najbolj uvaževal svoj lastni obstoj. To je tako ob sebi umljivo, tako jasno, da ne potrebuje nobenih dokazov.“ Vzemimo sedaj popolnoma konkreten slučaj, ki se velikokrat dogodi. Trгоvec napove konkurz in sicer goljufiv konkurz, kakor se večkrat primeri in s tem „čednim“ manipuliranjem obogati. Ali mu more pozitivist to šteti v zlo? Nikdar ne, ampak v dobro. Razum mu pravi stori to, glej samo to, da te ne dobe. Etični zakoni, sedanji namreč, po katerih je goljufija slaba stvar — greh, niso nič stalnega in se spreminjajo. Sama na sebi goljufija ni greh, marveč dobrota, ker vsak je toliko pameten, da ne bo goljufal v svojo škodo. Vest ga bo pekla, pravite. Vest je samo nekaj privzgojenega, nek predsodek, k večjemu vpliv miljeja. Tega se je treba znebiti in postaviti se je na stališče „empirične vede“, ki ne pozna bistvenega razločka med dobrim in slabim, ki je „jenseits von Gut und Böse“. In takih slučajev je nebroj.

Do takih absurdnosti pride pozitivistična etika. Tudi ni drugače mogoče, ker je popolnoma aprioristična. Pozitivizem suponira, da se je človek razvil iz živali, kar še ni nikdo dokazal. Največji filozofi so prišli do spoznanja, da je nemogoče psihiške pojave vključiti v mehaniške, fiziške zakone, a naši pozitivisti — spe in se oklepajo pritrlikavcev in šarlatanov Haeckla cum consortibus. Svoji nedokazani hipotezi primerno razlagajo tudi sociologijo in etnografijo, dasi je znano, da etika ne narašča vsopredno s kulturo.¹⁾ Tudi kultura večkrat pade, a vse to se ne vpošteva, da le ostane evolucionizem na gorkem.

Še eno vprašanje. Ali imamo „človeško etiko sploh“? Troje lahko konstatiramo, ki je dokazano in ki vse govori proti pozitivistiški etiki. In sicer 1. Vse človeštvo vseh časov in krajev pozna bistveni razloček med dobrim in slabim. Pozitivizem ne pozna bistvenega razločka, ker pravi, da etični zakoni nimajo absolutne veljave. Če nimajo absolutne veljave so seveda lahko v različnih časih in krajih različni. Kar je danes dobro se lahko izpremeni v slabo in narobe. Kake absurdnosti sledé iz tega sem preje povedal. 2. Vse človeštvo vseh časov in krajev je in je bilo prepri-

¹⁾ Krasno je v originalu brati, kako ti moderni razlagajo in opravičujejo kako napako moderne družbe n. pr. glede seksualnega življenja. Podprejo jo najprej s sklicevanjem na navade različnih divjakov v Afriki in Avstraliji. Če „dokaz“ še ni dovolj trden, privzamejo „etiko“ višjih živali. Toda večkrat niti to ne zadostuje. Tedaj pa pride na vrsto „pithecanthropus erectus“. Ta nosi nazadnje vso odgovornost. Seveda se to imenuje „znanstveno raziskavanje potom empirije“.

čano, da so etični zakoni sankcionirani od višjega bitja. Mimogrede omenim tukaj, kako pozitivisti „delajo vero“. Po njihovi evolucionistični teoriji se je razvila seveda tudi vera. Človek je došel iz fetišizma do idealnejšega politeizma in iz tega polagoma do monoteizma. To je seveda sama čista resnica in vse „znanstveno utemeljeno“. Vendar je o večini poganskih narodov dokazano, da pri njih bogočastje propada, da je politeizem vedno bolj razvit in kolikor bolj nazaj gremo v prvotno stanje, tem čistejšo in monoteizmu sorodnejšo religijo dobimo. To se absolutno prezira. 3. Dejstvo je, da se etični zakoni v človeštvu bistveno strinjajo in sicer obsegajo določbe dekalogu v glavnih potezah. Kolikor bolj napreduje etnografija, toliko bolj je to gotovo. Tisti časi so minuli, ko so imeli prvo besedo „znanstveniki“ à la Haeckl, Feuerbach, Molechott, Spencer, ki so pripovedovali strmečim pozitivistom o ljudeh, ki ne poznajo nobenih zakonov, ki znajo rabiti samo par tisoč besedi in ne stojijo višje kakor orang-utangi.

Ko zaključujem te kratke poteze o pozitivistični etiki, mi prihajajo na misel besede, ki jih je zapisal Heine in sem jih pred kratkim bral v Jürgensenu: „Ihr sollt werden wie Gott! Es ist ein altes Wort und scheinbar höchst unansehnlich. Und dennoch enthält es — wie schon Heine entdeckt hat — die ganze neuere, neueste und allerneueste Philosophie“. In ravno etika je del filozofije, kjer se to najjasneje kaže, ker določa principe za praktično življenje, zato se v etiki tudi najprej pokaže absurdnost in pogubnost napačnih načel. Edino, kar je v pozitivistični etiki pozitivnega, je povedal Nietzsche v kratkih besedah: „Alles ist erlaubt, nichts ist wahr“. To je tudi nujen in neizogiben cilj naših pozitivistov.

Ivan K.

Glasnik.

26. prosinca 1906 govoril je profesor Masaryk zbranim vseučiliščnikom v Pragi tudi sledeče: „Ne skrivajmo se za geslom klerikalizem, to za kar se gre, je katolicizem, in zato moramo napeči vse sile, da pride vera iz šole ven“. In nekaj preje: „Prosto znanstveno mišljenje in katolicizem sta dva svetova, ki se izključujeta. To je dejstvo (?). Kakor stoji stvari dandanes, je mogoče vzgojo izboljšati samo, ako pride vera, kar se da hitro, iz šole ven. Drugače se deca nauči laži, hinavstva in jezuitizma“. Pomembno je, da prof. Ma-

saryk tako rad očita laž in hinavstvo, ko se je ravno njemu že večkrat dokazala neresnica. Radovedni pa smo, kedaj se bo povspelo ono dijaštvo, ki nas dosledno nazivlja klerikalne, s čemur hoče izreči, da se ne bori proti veri, ker ta mu je „privatna stvar“, akoravno je pokazalo že več kot enkrat, da stoji na profikrščanskem stališču, do one odkritosrčnosti kot prof. Masaryk v tem govoru.

Lj. V.

Nemiri na lvovskem vseučilišču. Začetkom meseca sušca je prišlo do obžalovanja vrednih nemirov na lvovskem

vseučilišču. Deputacija maloruskih dijakov je prosila rektorja, da jim da dvorano za zborovanje, kjer so hoteli razpravljati, da se pripozna maloruski jezik na lvovskem vseučilišču. Rektor jim tega ni dovolil, pač pa še opozoril začetkom maloruski govorečo deputacijo, da je uradni jezik poljski in da on ne „razume“ maloruski. Že ta dan je prišlo do pretepa s Poljaki. Mej tem so izročili Poljaki rektorju spomenico, kjer so ga prosili, da vstraja na svojem stališču napram Malorusom. Akoravno je rektor tudi te pozval, naj varujejo red, prišlo je še ta dan do prave bitke na vseučilišču. Malorusi, ki so bili v manjšini, so postavili barikade iz klopij, podiji i. t. d. in se borili s palicami, lesenimi kolci, rusinskimi sekiricami i. t. d. V mnogih slučajih je morala posredovati rešilna družba.

Ako se pomisli, da imajo vsi Poljaki skupaj samo dvoje vseučilišč, ker jim niti Rusi niti Prusi ne dajo nobenega, in da 30 milijonov Malorusov na Ruskem nima niti kake maloruske stolice, kaj šele vseučilišča, je tem bolj žalostno, da onečaščujejo zastopniki teh dveh narodnostij zavod, na katerem je ustrezno njih kulturnim težnjam.

Kriv pa, da je prišlo tako daleč, je predvsem rektor vseučilišča, ki ni imel povoda, da dijakom ne dovoli shoda, in se dalje izjavil, da je poljščina uradni jezik in da ne razume maloruskega, v katerem jeziku se tudi predava na vseučilišču, akoravno je taisto poljsko. Naravnost sramotno je tudi zanj, da ne razume obeh slovanskih jezikov dežele, h koje omikancem se mora prištevati. Krivi so seveda tudi dijaki, poljski kakor maloruski. Zlasti dijaška frakcija vsepoljska se odlikuje v narodni nestrpnosti napram Malorusom. A tudi Malorusi ne postopajo pravilno. Res je, oni imajo pravico do lvovskega vseučilišča, ker nimajo svojega, a lvovsko vseučilišče je poljsko, in maloruska predavanja so le dovoljena. Namesto da bi zahtevali od vlade, da jim ustanovi lastno vseučilišče, pri čemur bi jih mnogo Po-

ljakov gotovo podpiralo, pa hočejo vzeti Poljakom njihovo, čemur se ti samo-umevno in upravičeno upirajo.

Iz vsega se pa vidi, da narodna nestrpnost niti dvema bratskima narodoma ne dovoli, da se drug drugega spoštuje in da sta si medsebojno pravična. Lj. V.

Našli so se. Kdo in kje, vprašate? Napisal bi vam lahko dolgo povest. Začel bi jo seveda, kako so se izgubili, potem bi nadaljeval, kako so se iskali, dolgo in neumorno in slednjič, kako so se našli v bratskem objemu v — „Omladini“ na platnicah. Moja povest bi bila gotovo lepša in bolj ganljiva kakor ona o treh bratih — francoskih soldatih. Pa da vas preveč ne zamudim, povem ob kratkem vso ginljivo zgodbo. Na Češkem je srednješolski profesor Juda „v nekem članku izrazil mnenje, da je bila vera vedno predmet kramarjenja ter da je služila vedno interesom duhovniške kaste.“ Napisal je članek pod psevdonimom Kera Ben Jehuda. Katoliški župnik in pisatelj Dostal-Lutimov je pa objavil pravo ime omenjenega profesorja. To je dejstvo. Sodi naj ga vsak kakor hoče. Dopisnik „Omladine“ iz Prage pa potem generalizira: „Denuncijacija ni pri klerikalcih nikakoršna slučajnost; takorekoč zrastle je s klerikalizmom in njegovo vzgojo v eno celoto. Le poglejmo malo okoli sebe“ — itd.

To so izvrstna izvajanja, ki kažejo kako honetne nasprotnike imamo. A lepše pride. Iz Gradca se je pa oglasil drug dopisnik, ki najprej pokaže, da ne zna katekizma. In nato sledi tako lepa denuncijacija Saj on je imel namen denuncirati, tako lepo „klerikalno“ denuncirati četudi je cilj izgrešil.

In kdo je „der dritte im Bunde“. Ta je pa na Dunaju urednik, ki je v sladko-ginljivem objemu združil brata iz Prage in Gradca in dal notici tiskati lepo po vrsti, eno za drugo! Na ta način, si je mislil, pač ni mogoče prezreti notranjega soglasja obeh notic in svet bo ogorčen — ogorčen nad „klerikalnim denuncijanstvom.“

Zavel je vetrič. Vsem dijakom v opomin. Naj se ne pečajo s politiko naj si tudi še ne konsolidirajo lastnega političnega prepričanja. Zakaj? Zato ker je politika znanstvo in se mora študirati. Also sprach Zarathustra. Sploh še nimajo in ne morejo imeti lastnega prepričanja, ker se še razvijajo. Kolikokrat smo to slišali, ko je Zarathustra nastopal proti „klerikalcem“. Lastno sodbo ima pa lahko „Omladina“. Prej je koketirala z „Domovino“ in „Edinostjo“ sedaj je pa začela pobirati korake za „Slovenskim Narodom“. Čudovito se strinja v sodbi glede vol. reforme. Morebiti sedaj „Omladina“ reši vprašanje, ki ga „Narod“ ne more, namreč da pokaže en teritorij na Kranjskem, ki ima 50.000 ljudi in bi imel liberalno večino. Mi razumemo to „strinjanje“. Dr. Vlad. Ravnihar je postal podpredsednik liberalnega centralnega odbora!

Vse pozitivno kakor na tržaškem shodu. „Omladina“ je prinesla nekoliko kritik o brošuri „Iz naroda za narod“. Seveda od popolnoma kompetentne strani. Eno je napisal urednik

„Domovine“ in drugo nek hrvaški list. V znanstvenih listih brošura ni vzdržala kritike. Da naš sotrudnik ni pretiraval, ko je rekel, da Žerjav nima pravih pojmov niti o krščanski niti o socialni demokraciji potrjujejo tudi drugi kritiki. — Kat. Obzornik pravi: „ne moramo zavračati vseh napačnih trditev knjižice — o izključni karitativni metodi krščanske demokracije“. — „Naši zapiski“ pa pravijo doslovno: „Okorno je Žerjavovo predavanje o evoluciji, delu, samopomoči. Žerjav ne zna še slovenski izražati svojih misli. In to predavanje naj bi bilo program struje. In merito: zamenjava pojma kultura in civilizacija, oziroma jih napačno razlaga. O načelih realizma, ki vsled stalnega kritikovanja ne pride baje do smotra in dela, Žerjav nima pojma. Čemugovori o „socialističnem“ momentu? — Za bogove, slabše kritike ni mogoče pisali o shodu, kakor, če se mu reče, da nima pojma o čemer govori. On pa predava v izobraževalnem klubu o „naših kritikih“ in vse je pozitivno, nič negativnega! Kakor na tržaškem shodn.

Listek.

Zanimivo. „Poslanci Schönerer, Stein in tovariši so danes predlagali, vlada naj predloži:

1. Načrt zakona, ki določi nemščino kot državni jezik.

2. Ko je potrjen ta zakon, naj vlada predloži nov volilni red, po katerem naj se voli polovica poslancev na podlagi splošne in enake volivne pravice s posebnim ozirom na predpravice nemškega naroda, drugo polovico naj volijo strokovne organizacije. Galicija naj je sama zase, Dalmacija pa naj se priklopi Ogrski.

Ko sem čital to izjavo ali če hočete predlog, sem se domislil statističnih podatkov znanega češkega socijologa in narodnega ekonomista Rudolfa Vrbe, o narodnostih v Avstriji. Naj povzamem nekaj podatkov, ker je pač za vsakega zanimivo vedeti, na kaj opi-

rajo nemški radikalci svojo zahtevo za prvenstvo nemštva v Avstriji. Razen tega je pa tudi zanimivo nekoliko ogledati tako očitno pretiranost naciona-
lizma.

Leta 1900 so našli v Avstriji:

Nemcev	9,167.898
Čehov	5,959.825
Poljakov	4,260.961
Rusinov	3,343.323
Slovencev	1,192.750
Srbov in Hrvatov	711.439
Italijanov	727.084
Rumunov	230.962

Ostale narodnosti ne pridejo v poštev.

Vseh Slovanov skupaj je torej 15,468.298
in Nemcev 9,167.898

Tako govori uradna statistika. Znano je pa, da se leta 1900 v Avstriji ni štel po materinskem jeziku, ampak po občevalnem.

Samo ob sebi se razume, da je bilo to Nemcem v dobiček. Približno lahko izračunimo, koliko „Nemcev“ se je naredilo na ta način.

Najprej pridejo v poštev Judje in teh je bilo leta 1900 v Avstriji 1.224.708. Občevalni jezik Judov je večinoma, gotovo do 80% nemški. Vsi ti so sedaj po tej štetvi pravi Nemci, pristni potomci junakov iz tevtoburškega gozda. Pri vseh prejšnjih številih so prišli Judje pod posebno rubriko, a v l. 1900 so se hipoma prelevili v Nemce. Računimo približno. Vpoštevajoč med Slovani Jude s poljskim občevalnim jezikom, lahko vendar z mirno vestjo odračunimo od pravih Nemcev dobro pol milijona Nemcev semitskega pokolenja. Ostane torej azijskih Nemcev 8 in pol milijona.

Na ta način se skrči število Nemcev na 8 milijonov in število Slovanov zraste na 16 milijonov.

Prebivalcev v Avstriji je skupaj 26.150.708. Nemcev torej ni niti tretjina prebivalstva ali natančneje samo 32% in ti hočejo imeti hegemonijo in diktirati Slovanom postave, ki naj jih uklenejo v verige narodnega tlačanstva. Ko bi ne vedeli, do kakih nedoslednosti privede človeka absolutni nacionalizem ali narodni radikalizem, bi lahko dvomili o pravem premisleku njegovih zastopnikov.

Štetev po občevalnem jeziku je pa prinesla Nemcem še drugo korist. Koliko Slovanov se je štelo med Nemce! Poglejmo le Dunaj, ki ga imenujejo največje češko mesto in vendar se je naštelo na vsem Nižjeavstrijskem le 135.477 Čehov. Dalje poglejmo Češko in še bolj Moravsko in Šlezijo! Lahko pa rečemo, da je bilo najhujše ob slovenskih narodnih mejah na Koroškem in Štajerskem. Tam je uradna statistika imela obilno žetev. Saj se še spominjamo na takratne tožbe. Koliko jih je premotil ravno občevalni jezik, da niso povedali svojega materinskega jezika posebno med delavstvom večjih mest, kjer so delavci Čehi ali Slovenci. V rba pravi, da je minimum, kar smemo računati: pol

milijona Slovanov pripadlo na ta način Nemcem in utemelji svojo trditev z zanesljivimi in natančnimi podatki iz posameznih kronovin.

Anton B—.

Lipso vseučiliško dijaštvo izdalo je izjavo, ki slove tako: „Vsako pripadništvo od strani dijaštva k tej ali oni konfesiji, držimo za nevredno akademikov. Akademsko prostost pomeni popolno neodvisnost v vseh vprašanih glede na duševno življenje, v prvi vrsti torej neodvisnost v verskem vprašanju. Vsak profesor mora biti brezkonfesionalen, tudi na zunaj predstavljati popolno avtonomno stališče. Zato pozivamo profesorje neteoloških fakultet, da izstopijo iz cerkva, katerim pripadajo zdaj vsaj na zunanje. Teološka fakulteta naj se, kot duhu akademskemu nasprotujoča, odpravi.“ To ni za nas nič novega, radi bi pa vedeli s kakimi obrazi so sprejeli protestantski profesorji ta oklic, ki so bili, ko se je šlo proti katoliški cerkvi, vedni zagovorniki svobodne ideje in vselej edini v sovrastvu do Rima.

Prof. dr. Schnabel imel je pred kratkim predavanje, v katerem pravi, da one vrste kratkovidnost, ki je postala moderno zlo naših šol ni tolikih posledic in tako kruta, kakor se to misli. Pravi, da ima srednje vrste kratkovidnost celo nekaj dobrega na sebi, zlasti v poznejši dobi. Predavanje izide tiskano v „Medizin für Alle“, ako koga zanima, ogleda si torej isto v prih. števil. imenovanega lista. P.

Socialist in škofje. Lep vzgled, kdo ima več sočutja z ubogim delavcem, nahajamo v francoskih listih. Socijalistični prvak Jaures, ki je sila bogat, je dal za uboge nesrečne žrtve v Courrierskih rudnikih — 50 frankov, med tem ko so francoski škofje, zbrani pri seji v Parizu, dali vsak po 100 frankov, dasi jim je vlada ustavila plačo.

Število zdravnikov. Dr. Helme je izdal statistiko zdravnikov, kjer trdi, da je na vsem svetu 228.230 zdravnikov, v Evropi sami 162.330, Anglija 35.000, Nemsko 22.500, Rusija 21.490, Francija 20.350, Italija 18.250.

